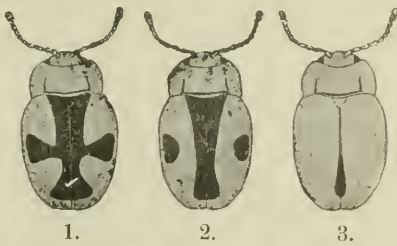

10.—VIII. 8., *ab. parvipuncta* Fuchs csak a II. iv. között; *Sebrus* B. r. V. 25.—VI. 28. és VII. 28—VIII. 15.; *minima* Fssl. k. V. 20—VI. 16. és VII. 15—VI. 10., *ab. simplex* Aign. (alsószárny alul szem nélkül) r. *semiargus* Rott. VI. 6—VI. 30. *ab. caeca* Fuchs r. *cyllarus* Rott. gy. V. 8. -V. 30. és VII. 28—VIII. 15. *Jolas* O. Hernádvölgy (Husz)., *Alcon* F. gy. VII. 2—VII. 30., *ab. alconides* Dahlstr. gy. VII. 12—VIII. 6., *Euphemus* Hb. gy. V. 10—VI. 6. és VII. 12—VIII. 4.; *Arion* L. gy. VII. 2— VIII. 10., *var. obscura* Christ. r. és *ab. unicolor* Horm. r.; *Arcas* Rott. Husz fogta.

Magyarország Endomychidái.

Irta Csiki Ernő.

Az *Endomychidae* bogárcsaládnak ezideig mintegy 600 fajt ismerjük, ezek azonban leginkább a tropikus tájak lakói, hazánkban és egyáltalában a paläarktikus régióban kevés a képviselőjük. A magyar bogárkatalógus szerint (Fauna Regni Hungariae, Coleoptera 1897.) hazánkban 26 faj és 3 fajváltozat fordul elő; az ott felsoroltak közül azonban a *Myrmecoxenus* genus 2 fajjal a *Colydiidae*, *Lithophilus* genus 1 fajjal pedig a *Coccinellidae* családba tartozik. A bogárkatalógus megjelenése óta faunánk 2 fajjal gyarapodott, nevezetesen a *Lycoperdina banatica* Ganglb. és *Alexia latrica* Reitt. (= *Sphaerosoma punctatum* Reitt. var.) fajokkal. Alábbiakban mint

1. ábra. *Mycetina cruciata* Schall.; 2. ábra. *var. calabra* Costa; 3. ábra. *var. Fussi m.* (nov. var.)

a faunánkra új alakok legelőször e németnek: *Sphaerosoma Seidlitzii* Reitt., *Lycoperdina succincta* Linn. var. *disca* Gerst. és *Mycetina cruciata* Schall. var. *Fussi m.* (nov. var.)

Ami az Endomychidák előfordulását illeti, azok leginkább pöffetegekben (*Bovista*, *Lycoperdon*), taplógombákban, korhadó fák kérge alatt, lomb alatt és egy faj, a ritka *Pleganophorus bispinosus* Hampe, öreg tölgyfák kérge és mohvankosai alatt hangyák társaságában élnek.

Táblázat az alcsaládok, tribusok és nemek meghatározására:

1. A lábfejek álnégyzesek, azaz négy izből állók, de a 3. izük kicsi, szorosan függ össze az utolsó ízzel és a 2. iz felületének barázdájában van elrejtve. Subfam. **Endomychinae**. 8.
- A lábfejek négyszesek (szabadon fekvő 3 ízzel) vagy háromízesek. 2.
2. A csápok vastagok, négy izből állók, az utolsó íz igen nagy. Subfam. **Trochoideinae**. Ide egy nem tartozik. **7. Pleganophorus Hampe**.
3. Az utómell elülső szöglete oldalt eléri a szárnyfedők epipleuráit, a felső oldalszegylemeze előfelé hegyes, hátrafelé szélesedő. Subfam. **Sphaerosominae**. Ide egy nem tartozik kis gömbölyű állatkákkal. **1. Sphaerosoma Leach**.
— Az utómell oldalt nem terjed az epipleuráig, mert az elől széles és hátrafelé keskenyedő felső oldalszegylemek elválasztják azoktól. Subfam. **Mycetaeinae** 4.
4. A csápok szabadon a homlok elülső részén, a szemek között vannak elhelyezve. — 1. Trib. **Mycetaeini** 5.
— A csápok a szemek előtt, a homlok oldalszéle alatt vannak elhelyezve — 2. Trib. **Liesthini**. Egy nemmel: **6. Liesthes Redtb., Ganglb.**
5. A lábfejek 3 izből állanak, a test majdnem félgömbalakú, a szárnyfedők rendezetlenül pontozottak 6.
— A lábfejek 4 izből állanak, a test tojásdad alakú, a szárnyfedők többé-kevésbé sorokban pontozottak 7.
6. A csápok 10 izből állanak, az előtoron ívelt hosszbarázdák nincsenek **2. Mychophilus Friv.**
— A csápok 11 izből állanak; az előtoron kétoldalt az oldalszélel párhuzamosan haladó ívelt vonal van **3. Clemmys Hampe, Seidl.**
7. Az előtoron oldalt egy a közepéig érő bemélyedés van, a szárnyfedők varratvonalja teljes, válldudorok vannak, az utómell hosszabb mint az első hasiszelvény. **4. Symbiotes Redtb**
— Az előtor mindegyik oldalán egy teljes, előfelé az oldalszéltől távolodó barázda van, a szárnyfedőkön válldudorok és varratvonal nincsenek, az utómell rövidebb mint az első hasiszelvény. **5. Mycetaea Steph.**
8. Az elülső csipők érintkeznek, csak elül választja őket egymástól el az előmellnek egy igen keskeny és hegyes nyulványa; a potroh 5 szabadon fekvő hasiszelvényből áll 9.
— Az elülső csipők között az előmell szabadon fekvő nyulványa van, tehát nem érintkeznek; az előmell nyulványa hátrafelé meghosszabbított és a közép mellig terjed; a hasiszelvények száma hímeknél vagy nőstényeknél is 6. 11.

9. A test felülete durván pontozott, az első hasiszelvény rövidebb mint a következő három szelvény együttvéve; a csápok vékonyabbak, 3. ízük hosszú, a többi valamivel hosszabb mint széles **8. Dapsa Latr.**
- A test felülete finoman pontozott; az első hasiszelvény oly hosszú vagy hosszabb mint a következő három együttvéve; a csápok vastagabbak, a 2. és 3. íz majdnem egyenlő hosszú, az 5—8. oly hosszú mint széles vagy szélesebb 10.
10. A csápok bunkója lassankint vastagodó három ízből áll, az ízek alig hosszabbak mint szélesek. **9 Lycoperdina Latr.**
- A csápok bunkója három harántos hosszánál sokkal szélesebb ízből áll **10. Hylaia Redtb.**
11. Az alsó állkapcsi tapogatók utolsó íze kúpszerűen hegyes, az 1. és 2. lábfejiz egyenlő széles. **11. Mycetina Muls.**
- Az alsó állkapcsi tapogatók utolsó íze baltatforma, vége felé szélesedő, ferdén lemetszett; a 2. lábfejiz szélesebb mint az első **12. Endomychus Panz.**

Táblázat a fajok meghatározására:

1. Subfam. **Sphaerosominae.**

1. Sphaerosoma Leach.

(Alexia Steph., Hygrotophila Champ.)

1. Felül csupasz. Rövid tojásdad alakú, fekete, (ki nem színeződött példányok barnásvörösek) a csápok, tapogatók és lábak sárgásvörösek; felül sína vagy csak néhány igen finom pottal beszórva. Némelykor a fej és az előtor finoman, a szárnyfedők erősen és sűrűn pontozottak (= *var. glabrum* Reitt.) Hossza 1'1—1'6 m. m. — Nem ritka. *1. globosum Sturm.*
- Felül szőrös 2.
2. A szőrök rövidek, a testhez simulók 3.
- A szőrök hosszúak, ferdén állók vagy igen hosszúak és elállók. 5.
3. A fej és az előtor igen finoman, a szárnyfedők valamivel erősebben szétszórtan pontozottak. Hossza 1'4—1'5 mm. — Faunánkra új; a M. Nemz. Múzeum gyűjteményében 2 Horvátországból származó példány van (*pilosum* Reitt.) 2 *Seidlitzii* Reitt.
- A fej és az előtor elég erősen, a szárnyfedők erősen és sűrűn pontozottak 4.
4. Nagyobb. Hossza 1'7 mm. Fekete, hosszabb kissé a testhez simuló szőrzettel fedett; a fej és az előtor finoman, a szárnyfedők erősebben pontozottak, utóbbiak némelykor sűrűn és erősebben pontozottak (= *var. tatricum* Reitt.)

- Magyarországon kívül Stájerország, Krajna és Szerbiában, fajváltzata a Magas Tátrában fordul elő ...
3. *punctatum* Reitt.
- Kisebb. Hossza 1'3—1'4 mm. Szőrzete meglehetősen rövid, testhez simuló; fekete, a feje, előtora és a szárnyfedők varratja gyakran barnásvörös. — A Kárpátokban honos.
4. *carpathicum* Reitt.
5. A szárnyfedők hosszú, ferdén álló szőrzettel fedettek; félgömböszerű, fekete, a csápok, tapogatók és lábak sárgásvörösek. Hossza 1'4—1'7 mm. — Közép- és Dél Európában honos, hazánkban nem ritka (piliferum Jaqu. Duv., Reitt.; ignorans Reitt.) ... 5. *pilosum* Panz.
- A szárnyfedők szőrzete igen hosszú, felálló ... 6.
6. Kisebb. Hossza 1—1'2 mm. A fej és az előtor nagyon finoman, alig észrevehetően, a szárnyfedők durván és sűrűn pontozottak; barnás- vagy sárgásvörös, a csápok tapogatók és lábak világosabbak. — Egész Európában található, hazánkban eddig csak Horvátországban találták.
7. *piliferum* Reitt
- Nagyobb. Hossza 1'3—1'5 mm. A fej és az előtor sűrűn (jól láthatóan), a szárnyfedők igen sűrűn és nem nagyon durván pontozottak. Fekete, a csápok, tapogatók és lábak sárgásvörösek, némelykor a fej és az előtor vagy az egész test barnásvörös. — Eddig csak hazánk délkeleti hegységeiből ismeretes (pilissima Reitt.)¹⁾ ...
6. *Reitteri* Ormay.

II. Subfam. **Mycetaeinae.**

1. Trib. **Mycetaeini.**

2. Mychophilus Friv.

Félgömb-alakú, domború, ferdén felálló elég hosszú szőrzettel fedett, rótszínű vagy barnássárga, a csápok és lábak világosabb színűek. Hossza 1—1'4 mm. — Hazánkban (Budapest, Herkuiesfürdő, V.-Gorica) kívül Szerbiában is megtalálták ... 1. *minutus* Friv.

3. Clemmys Seidl.

(**Clemmus Hampe, Clemmus Redtb.**)

Hosszúkas gömbölyű, hátul csúcsos, szőrzete hosszú, rótszínű vagy barnássárga, a csápok és lábak sárgásvö-

¹⁾ Ide sorolja Kuthy D. (Fauna Regni Hungaria. Coleopt. 1897. 88.) synonymakként még a pilosissima Friv. és pubescens Friv. fajokat is, de ez nem helyes, mert azok jó fajok, — Törökországban és Kis-Azsiában fordulnak elő.

rösek. Hossza 1·8—2 mm. — Termőhelyei: I. Hagymádfalva; IV. Nagyszeben; VI. Német-Bogsán Mehádia; VII. Zupanje, V.-Gorica. 1. *troglydytes* Hampe.

4. *Symbiotes* Redtb.

1. Hossza 1·5—1·8 mm. Tojásdad, rozsdavörös vagy sárgás vörös, fénylő, az előtor igen finoman pontozott, a szárnyfedők szőrösök, a varratvonal elül kifelé hajlik és a szárnyfedők tövének közepéig terjed. — Termőhelyei: I. Budapest, Kálcsa, Szombatság; II. Felső-Lövő; III. K.-Kálna; V. Nagyszeben; VI. Mehádia. Ritka faj (pygmaeus Hampe) 1. *gibberosus* Lucas.
- Hossza 2·3 mm. Tojásdad, rozsdavörös vagy sárgás-vörös, fénylő, az előtor erősebben pontozott, a scutellum harántos, igen keskeny; a szárnyfedők 4. rovátkája nem függ össze a varratvonallal a szárnyfedők tövén. — Egyetlen példánya ismeretes, melyet Zágráb mellett gyűjtöttek. 2. *armatus* Reitt.

5. *Mycetaea* Steph.

Hosszúkás ovális, szőrös, a szárnyfedőkön a szőrök sorokban vannak elhelyezve, rozsdavörös, fényes, a csápok, tapogatók és lábak világosabb rozsdasárgák. Hossza 1·5—1·9 mm. — Pinczékben penészes hordókon gyakori 1. *hirta* Marsh.

2. Trib. *Liesthini.*

6. *Liesthes* Ganglb.

(*Leiestes* Redtb.)

Hosszúkás, vörös, fényes, a szárnyfedők, a közép és utómell és a potroh fekete, ki nem színeződött példányoknál a szárnyfedők csúcsa és a mell barnásvörös vagy az egész állat ságásvörös. Hossza 1·6—3·4 mm. — Korhadat fak kérge alatt él; ritka. Hazánkban eddig csak a délkeleti hegyvidékben találták 1. *seminigra* Gyllh.

III. Subfam. *Trochoideinae.*

7. *Pleganophorus* Hampe.

A csápok négy ízből állanak, a 4. íz igen nagy, a 3. íz a 4. ízbe ékelt. Rozsdabarna, rövid és finom szőrzettel borított, a fej igen finoman, az előtor finoman és sűrűn, a szárnyfedők valamivel durvábban pontozottak. Hossza 3·5—3·8 mm. — Öreg tölgyfák vastag kérge

vagy mohvánkossal alatt a *Lasius alienus* Först. vagy *L. brunneus* Latr. társaságában él; hogy myrmekophil állat, azt már a csápok szerkezete is bizonyítja. Termőhelyei: V. Nagyszeben; VI. Mehádia; Görögországban is gyűjtötték. Igen ritka --- --- --- --- 1. *bispinosus* Hampe.

IV. Subfam. **Endomychinae.**

8. Dapsa Latr.

1. Az előtor oldalai az elülső szögletek előtt mélyen kimetszettek, a szögletek ennélfogva kampószerűen kiállók. — Subgen. *Dapsa s. str., Muls.*

Rozsdavörös vagy sárga, gyéren szőrözött, mindegyik szárnyfedő közepén egy nagyobb folt és egy hosszúkás varratmenti folt az utolsó harmadban fekete, némelykor e foltok összefüggők. Ritkán a fej, az előtor, a mell és a potroh töve is fekete (= *var. nigricollis* Gerst.) Hossza 4—4.5 mm. — Hazánkban elég gyakori, fajváltozata ritka, ennek termőhelyei: VI. Herkulesfürdő és Korniaréva.

1. *denticollis* Germ.

- Az előtor oldalai az egyszerű elülső szögletek előtt ki nem metszettek. — Subgen. *Phylira Muls.*

A *D. denticollis*-hoz hasonló színeződésű, de a szárnyfedők közepén levő folt inkább hosszúkás, egyébként az előtor egyszerű elülső szögletei alapján attól könnyen megkülönböztethető. Hossza 4—4.5 mm. — Déleuropai faj, melyet hazánkban egyszer a krassó-szörény-megyei Ferenczfalva mellett találtak. --- --- --- 2. *trimaculata* Motsch.

9 Lycoperdina Latr.

1. A szárnyfedők varratvonalára elül erősebb és mélyebb, mint hátul; az elülső lábszárak egyszerűek. — Subgen. *Lycoperdina s. str.* --- --- --- --- 2.
- A szárnyfedők varratvonalára elül igen finom vagy teljesen elenyészett; az elülső lábszárak hímeknél tüskeszerű erős foggal vannak felfegyverkezve, nőstényeknél kissé szélesedettek. — Subgen. *Gorgia Muls.* --- --- --- 3.
2. A szárnyfedőkön a vállon belül egy rövid mélyedés van, a varrat elül erősen bemélyedt. Fekete, fényes, a fej (némelykor), a szárnyfedők csúcsa, a csápok és lábak barnászörösek. Hossza 4—5 mm. — Ritka. Termőhelyei: III. Trencsén (K.-Kubra); IV. Czeke; V. Nagyszeben.

1. *Bovistae* Fabr.

- A szárnyfedőkön a vállon belül bemélyedés nincs, a varrat elül kevésbé vagy annyira bemélyedt, mint hátul. A csápok rövidebbek, erősebbek, az 5—10. íz ha-

rántos; az előtor oldalt finomabban szegélyezett. Hossza 4—5 mm. — Termőhelye: Herkulesfürdő. ...

2. *banatica* Ganglb.

3. A csápok vastagok, hosszabbak, a 2. íz hosszabb mint széles, a 3. hosszabb mint a 2., a 4. kissé, az 5. alig szélesebb mint hosszú, a 9. hosszabb és szélesebb mint a 8., de kisebb mint a 10. Az előtor szívforma, oldalai hátul párhuzamosak. Rozsdavörös, a szárnyfedők egy széles fekete harántszávvál, az utómell és a potroh fekete vagy barnás (= *var. disca* Gerst.) Hossza 4—4.5 mm. — A törzsalak Magyarország egész területén fordul elő; fajváltozata a faunára új termőhelyei: I. Debreczen (Biró); III. Besztercebánya (Pável); V Nagyszében (Csiki.)

3. *succincta* Linn.

A csápok vastagabbak, rövidek, a 2. íz kissé szélesebb mint hosszú, a 3. oly hosszú mint széles, a 4—8. íz kissé, a 9—10. sokkal szélesebb mint hosszú, utóbbi két íz befelé fogszerűen szélesbedett; az előtor közepétől hátrafelé gyengén keskenyedik a czombok és lábszárak vastagok. Egyebekben a *L. succincta*-val azonos. Hossza 4.5 mm. — V. Felső-Kerecz. ... 4. *crassicornis* Reitt.

10. *Hylaia* Redtb.

(*Ceramis* Gerst.)

Hosszúkás ovális alaku, rövid szőrzettel fedett, rozsdavörös, a szárnyfedők, a közép és utómell és az első négy hasiszelvény feketék, némelykor a szárnyfedők epipleurái elül, a váll alatt szinten rozsdavörösek, ki nem színeződött példányok egészen sárgavörösek. Hossza 2.8—3 mm. — Termőhelyei: VI. Herkulesfürdő, Uj-Moldova ... 1. *rubricollis* Germ

11. *Mycetina* Muls.

Ovális, fényes, vörös, a szárnyfedőkön keresztalaku fekete rajzolat (1. ábra), a csápok és lábak, a közép- és utómell és a potroh töve fekete. Némelykor a középső harántszáv megvan szakítva úgy, hogy csak a varratszél és egy kerek folt mindegyik szárnyfedőn (2. ábra) marad fekete (= *var. calabra* Costa), vagy egészen vörös, a varrat és egy közös varratfolt a csúcs előtt (3. ábra) feketé (= *var. Fussi* m. nov. var.) Hossza 3.8—4.5 mm. — A törzsalak és a *var. calabra* egész Magyarországon található, de elég ritka; a másik faj

változat, melyet gyűjtője boldogult Fuss Károly emlékére var. Fussi névvel jelöltem, a Feleki-hegyekből (Szeben vm.) származik. ¹⁾ --- --- --- *1. cruciata Schall.*

12 Endomychus Panz.

1. Hosszúkas ovalis, skarlátpiros (elfakult példányok sárgászörösek), a fej, egy középső hosszanti sáv az előtoron és négy folt a szárnyfedőkön feketék, a csápok és labak feketék. Nemelykor a fej és az előtor egészen vörösek (= var. *Biehi Reitt.*) Hossza 4—6 mm. — Hegyvidékeinkben elég gyakori; fajváltozata Zemplén megyében és Erdélyben fordul elő. --- *1. coccineus Linn.*
— Szélesen, ovális, skarlátvörös, a fej, az egész előtor és négy folt a szárnyfedőkön fekete, kissé ibolyásan fénylő, ritkán az előtor sötét barnászörös. Hossza 5—6 mm.
— Az erdélyi és krassó-szörény-megyei havasokon fordul elő.
2. thoracicus Charp.

Különfélék.

Allattani szakosztály. A Kir. M. Természettudományi Társulat allattani szakosztályának 4. évi feb. 9-én tartott ülésén Dr. Horváth Géza bemutatott egy kis tölgyfaágat a *Pterochlorus longipes Duf* nevű levéltetűnek tömegesen letojta petéivel. Az ujjnyi vastagságú agacska melyet Pável János 1899. novemberben a budai kamaraerdőből hozott, mintegy 20 cm. hosszúságban teljesen borítva volt az apró fényes fekete petékkel; ezeknek száma, az előadó becslése szerint, valami 1600-ra rugott. A márc. 2-án tartott ülésén Aigner Lajos „Az Acherontia Atropos hangja” címen tartott előadást, melyhez érdekes megjegyzéseket fűzött Krick Jenő lévai tanár és mások. Utána Dr. Kertész Kálmán bemutatta az általa összeállított „Catalogus Tabanidarum”-ot, mely hézgapótló munka az egész földkerekségről eddig leirt bögyölyfélék jegyzéke, majd „A magyarországi Notacanthákról” értekezett, mely dolgozat az új folyóiratban, az „Allattani Közlemények” ben fog megjelenni. Mocsary Sándor megtartotta „A legnagyobb nappali pillangók” című előadását, mely mult havi számunkban jelent meg. Az április 6-iki ülésén Csiki Ernő bemutatott „Magyarország Cicindela-féléi” című előadása mellett az eddig hazánkból ismeretes Cicindelákat. Mallás József a *Loxocarabus* alnembe tartozó *Carabus obsoletus* és variálásairól kritikus tanulmányt írt, melyet az illető állatok bemu-

¹⁾ Egy másik érdekes fajváltozatot nem régiben irtam le (Természettudományi Füzetek XXIII. 1900. 401.) a Balkán félszigetről var. *balkanica* név alatt, ennek szárnyfedői egészen feketék, csak az epipleurák vörösek.